

Základy práce s informacemi

© Jan Punčochář, 2009

Získat informace je dnes po technické stránce obvykle mnohem jednodušší, než tomu bylo ještě před několika lety. Tam, kde na vás čekaly hodiny strávené v knihovně nad svázanými archivními ročníky noviny, dnes vyskočí elektronický archiv společnosti Newton se spoustou možností vyhledávání. Tam, kde jste se museli spolehnout na listování objemnými encyklopediemi, vás dnes čeká Wikipedia a podobné webové projekty. Tam, kde jste byli odkázáni na svůj výstřižkový archiv, směje se na vás okénko Google nebo jiného prohlížeče internetu.

Specializovaná tištěná média nahradily tematické stránky a úřady sice stále ještě vyvěšují informace na veřejné desky, ale souběžně je najdete i na jejich webových stránkách.

Odvrácenou stranou světa snadno dostupných informací jsou rostoucí nároky na schopnost požadovanou informaci skutečně najít, ověřit a zapojit do souvislostí. Tento text nabízí základní tipy, jak na to.

Ještě předtím ale jedno upozornění: přečtení žádného textu z vás informačního mága neudělá. Naučit se práci s informacemi vyžaduje dlouhodobé úsilí, spoustu hodin strávených nad webovými stránkami organizací, které působí právě v tom vašem oboru. Jinými slovy - potřebujete získat zkušenost.

A co potřebujete hned na úvod? Především jasnou představu o tom, co vlastně hledáte. Má to být informace o události nebo výroku? Pak stačí zpravodajské servery. Potřebujete poradit s problémem v podnikání nebo hledáte text zákona? Zkuste portál veřejné správy. Sháníte informace o stavu ekonomiky? Podívejte se na stránky Českého statistického úřadu nebo Ministerstva financí ČR. Potřebujete si prověřit nějakého

člověka? Navštivte stránky rejstříků. Nebo prostě zkuste štěstí přes některý z vyhledávačů.

Google a ti druzí

Celosvětově nejrozšířenějším vyhledávačem je Google (google.cz). Jeho hlavní výhodou je to, že na své úvodní stránce nabízí prakticky jen samotné vyhledávací okénko. Na úvod můžete zkusit samotné zadání slov, která hledáte. Výsledek vás ale pravděpodobně zklame: nalezených odkazů bude příliš mnoho a vám nezbude než procházet jeden po druhém - nebo to zkusit jinak. Vedle vyhledávacího okénka je odkaz „Rozšířené vyhledávání“. Jeho prostřednictvím můžete svůj dotaz upřesnit. Podobnou funkci najdete prakticky ve všech vyhledávacích rozhraních; vždy můžete nejprve zkusit štěstí s jedním dvěma slovy a teprve pak zadat strukturovanější dotaz.

V České republice zatím slouží jako stránka první volby Seznam.cz, který rovněž nabízí vyhledávací okénko, ale spolu s ním také řadu dalších funkcí, které mohou vaši práci zbytečně zpomalit. Dalšími rozšířenými vyhledávači jsou v Česku Atlas.cz, světově Yahoo.com.

Každý vyhledávač má vlastní vyhledávací algoritmus (způsob, jakým prohledává internet a nachází požadované informace). Tyto algoritmy jsou přísně tajené, mimo jiné i proto, že jejich znalost by umožnila optimalizovat vaši vlastní webovou prezentaci tak, aby ji vyhledávač automaticky zařadil na první místa výsledků hledání.

Důležité stránky

Vytvořit si stránku a vystavit ji na web je pro poučeného laika záležitostí maximálně několika desítek minut. A pokud si vystačíte pouze s předpřipraveným prostředím a chcete svět třeba jenom seznamovat se svými názory, stačí pár kliknutí myši a na světě je váš vlastní blog nebo profil v sociální

síti. Vědí to téměř všichni a řada jich to používá. Výsledkem je informační moře, kterým můžete libovolně dlouho plout, aniž byste se přiblížili k cíli. Proto je dobré vytvořit si síť majáků: webových stránek, na kterých začínáte vyhledávat a kterým nemáte důvod nevěřit.

Zpravodajské servery

Hledáte informace o tom, co se právě děje? Určitě nejprve zamíříte na některý ze zpravodajských serverů. Tyto servery jsou zpravidla navázané na některé z klasických médií.

Pokud jde o deníky, nejsledovanější Novinky.cz jsou navázané na Právo, podle průzkumů nejdůvěryhodnější iDnes.cz na Mladou frontu Dnes, Lidovky.cz na Lidové noviny, iHned.cz na Hospodářské noviny, Denik.cz na Deník z vydavatelství VLP, Blesk.cz na Blesk.

Své stránky s ambicí poskytovat denní zpravodajství mají také zpravodajské a ekonomické časopisy (Tyden.cz, Euro.cz, Respekt.cz).

Do webových zpravodajských stránek výrazně investovala rovněž televize Nova (tn.cz, nabízející bohaté videozpravodajství) a Česká televize (ct24.cz). Vlastní zpravodajské stránky má také Český rozhlas (Rozhlas.cz).

Vlastní webové zpravodajství vydávají rovněž obě hlavní tiskové agentury, u ČTK jde o web Ceskenoviny.cz, Mediafax nabízí část svých zpráv na Mediafax.cz.

Výjimku z popsaného pravidla (navázání stránky na klasické zavedené médium) představují projekty internetového deníku Aktualne.cz a hyperlokálního webu Naseadresa.cz. Ani jedna z těchto stránek v současné době nemá přímou vazbu na klasické médium, jakkoli se například Aktuálně snaží partnera najít.

Pokud nemáte čas procházet kvůli aktuálnímu zpravodajství uvedené stránky jednu po druhé, navštivte rozcestník Pravednes.cz. Najdete na něm několikrát denně aktualizované

titulky všech hlavních zpravodajských médií, samozřejmě prolinkované přímo na citované články.

Vedle získávání aktuálních informací můžete na zpravodajských stránkách také zjišťovat, zda a co píší o vás. V tomto směru lze ale doporučit spíše profesionální monitoring, který vám ve výsledku ušetří čas a peníze (službu poskytuje řada firem, např. Newton Media nebo RTA).

Za hlavní výhodu zpravodajských webů bývá označována rychlost. Z hlediska dlouhodobé práce s informacemi lze ale na tuto výhodu nahlížet i z druhé strany: čím rychleji je informace zveřejněna, tím méně času pravděpodobně bylo na její získání a ověření. Navzdory všem proklamacím tak nelze zpravodajské weby hodnotit jako stoprocentně spolehlivý zdroj informací. Mezi další nevýhody zpravodajských serverů patří, že informace přebírají mezi sebou, což vede k reprodukci chyb.

Novináři navíc mají silnou tendenci problémy zjednodušovat, nehledě na to, že je mnohdy zaujmou věci, které vy sami vůbec nepovažujete za důležité. Hledáte-li zkrátka důvěryhodnou informaci, o kterou se skutečně můžete opřít, s internetovými novinami si nevystačíte. Vždy je lépe věnovat shánění informací více času a jít k jejich zdroji - a tím jsou stránky nejrůznějších organizací.

Stránky organizací

Webové stránky organizací představují natolik široký zdroj nejrůznějších informací, že prakticky není v silách jedince se v nich orientovat. Vždyť nějaký pokus o webovou prezentaci má snad každá z více než 6200 českých obcí, nemluvě o stránkách krajů, ministerstev a dalších orgánů státní správy. Jak se v nich tedy zorientovat? Naučte se znát ty nejdůležitější.

Portál veřejné správy

Velmi důležitou stránkou je portál veřejné správy (portal.gov.cz). Jednak na něm naleznete rozcestník všech

ministerstev, veřejných rejstříků apod., jednak poradnu pro životní situace. Chcete začít podnikat? Do okénka vyhledávače napíšete například slovo „živnost“ a vyskočí vám odkazy na 36 různých životních situací (jak živnost ohlásit, jaké doklady k tomu potřebujete, na který konkrétně úřad se obrátit atd.). Portál veřejné správy je rovněž jedním z míst, kde lze najít (zdarma) aktuální znění zákonů. Velmi cenná je také databáze veřejných zakázek.

Rejstříky

Snad každý z nás někdy potřebuje zjistit, s kým má tu čest. Vedle otevřených zdrojů (Google, zpravodajské stránky) je možné získat řadu cenných informací ve veřejně přístupných rejstřících. Ty nejdůležitější - obchodní a insolvenční rejstřík - spravuje ministerstvo spravedlnosti a najdete je na stránce portal.justice.cz. Vyhledáváním osob v obchodním rejstříku například můžete ověřit nejen to, v kolika a jakých firmách váš partner působil, ale také jak dlouho v nich vydržel a především zda a jak tyto firmy skončily. Údaje o platební schopnosti vašeho partnera lze nepřímo odvodit z insolvenčního rejstříku, případně z (placeného) centrálního registru dlužníků (cerd.cz).

Statistiky, data, analýzy

Nejširším a nejspolehlivějším zdrojem nejrozličnějších statistik je Český statistický úřad (czso.cz). Stránky jsou přehledně členěné a uživatel se v nich naučí poměrně rychle orientovat. Velkou výhodou jsou rovněž metodické poznámky, které umožňují lépe pochopit, o čem vlastně prezentovaná data vypovídají.

Vlastní „statistické úřady“ ale mají i některá ministerstva, například Ústav zdravotnických informací a statistiky (uzis.cz) nebo Ústav zemědělské ekonomiky a informací (uzei.cz).

Pokud zůstaneme v oblasti ekonomiky, lze řadu velmi podnětných statistik a především analýz najít na stránkách ministerstva financí (mfcr.cz) a České národní banky (cnb.cz).

Pominout nelze také stránky různých výzkumných institucí. Výsledky jejich šetření vám mohou poskytnout informace o náladách ve společnosti a někdy i o tržním chování zákazníků. Za seriózní lze považovat zejména výzkumy Centra pro výzkum veřejného mínění České akademie věd (www.cvvm.cas.cz) a Střediska pro výzkum veřejného mínění (stem.cz). V případě dalších se lze nepřímo orientovat podle toho, jaké agentury bývají citovány v médiích.

Výhoda všech těchto zdrojů je v tom, že se jedná o zavedené důvěryhodné instituce, jejichž informace jsou kvalitně metodicky podložené.

Když internet nestačí

Naučit se vyhledávat a nacházet informace na internetu vyžaduje především trpělivost a dříve či později se to naučí každý průměrně inteligentní člověk. Znamená to, že schopnost hledat v otevřených zdrojích vám může poskytnout jen dočasnou výhodu: tyto informace jsou veřejně přístupné a najít si je může každý. Pokud chcete informace důvěrnější, musíte se naučit pracovat s informátory.

Informátor je jednoduše řečeno osoba disponující takovými informacemi, které nikdo jiný nemá. Dostat se k nim můžete několika cestami, vždy to ale bude činnost přinejmenším na hranici etiky.

Zřejmě nejčistší cestou získávání takových informací je vytváření sociálních sítí. Prověřte si, kde v současné době působí vaši bývalí spolužáci či kolegové, a pokuste se staré vazby obnovit. Snažte se navštěvovat společenské akce pořádané úřady a firmami, které působí ve vašem oboru. Stručně řečeno: seznamujte se s lidmi, kteří se vám mohou hodit.

Vztahy s informátory jsou důvěrné, což ale současně znamená, že se těžko můžete na informace stoprocentně spolehnout. Získané informace lze obvykle ověřovat jen nepřímo - i tak je ale cenné vědět, „co se chystá“. Důvěryhodný informátor by měl mít stoprocentní jistotu, že ani vy neprozradíte svůj zdroj informací. Zatímco novináři mají přímo právo zdroj chránit, u vás jde jen a jen o dobrovolnou diskrétnost.

Mimochodem, i v této oblasti vám mohou částečně pomoci internetové aplikace, například sociální síť Facebook (facebook.com). Zaregistrujte se a zjišťujte, zda tam mají umístěné profily i lidé, kteří vás zajímají. Jakkoli řada organizací stále důsledněji kontroluje své zaměstnance, stále ještě lze na osobních stránkách (profily, blogy) najít i důvěrné informace zevnitř organizace.

Vlastní práce s informacemi

Dosud jsme se zaměřovali hlavně na informace o tom, kde a jak informace získat. Pro praktickou práci s informacemi lze do velké míry rezignovat na jejich ověřování: ověřovat informaci získanou například z webu ministerstva financí je plýtvání časem. (Naopak nemusí pomoci ani křížové ověření informací ze zpravodajských serverů; těžko totiž rozlišíte mezi potvrzením informace a opsáním chyby.)

Na co naopak rezignovat nelze, je vnitřní rozčlenění získaných informací. Je velmi pravděpodobné, že v balíku textů a dat bude spousta nepotřebného balastu. Pro jeho prosetí je opět potřeba vrátit se k úvodní otázce. Co a proč jsme hledali? Jak s tím tato konkrétní informace souvisí? Pomáhá mi osvětlit problém, kterým se zabývám?

Relevantní informace je vhodné uchovat i poté, co je nepotřebujete. Promažte adresář, kam jste stáhli všemožné informace, a ponechte v něm jen ty podstatné. Popište je tak, abyste se k nim kdykoli v budoucnu mohli vrátit. Nejvhodnější je používat klíčová slova kombinovaná s datem (soubor se pak

může jmenovat třeba 2009-12-05-MF-analýza-HDP.pdf - a vy na první pohled víte, kdy jste informaci získali a o čem vypovídá).

Obecně platí, že nikdy nevíte, kdy budete nalezené informace ještě potřebovat. Kvalitně vytvořený archiv vám může ušetřit spoustu zbytečně opakované práce.

Specifika práce s informacemi v regionu

Práce s informacemi je činnost, která je ve své podstatě univerzální. V zásadě není důvod rozlišovat mezi zjišťováním informací o státním rozpočtu a informací o rozpočtu města nebo obce. Omezení na region ale umožňuje lépe poznat širší spektrum informačních zdrojů; menší oblast vždy můžete poznat podrobněji než celou republiku. Stejně tak můžete lépe navázat a udržovat kontakty se svými informátory, jakkoli bude obtížnější tyto kontakty udržet v tajnosti.

Otázky

1. Lze důvěřovat zpravodajským serverům?

Ne, často nestihnou informace dostatečně ověřit a navíc je mezi sebou přebírají.

2. Co je to rozšířené vyhledávání?

Jedná se o nástroj, který umožňuje položit vyhledávací složitější přesnější dotaz na to, co hledáme.